

**МУЛТИМЕДИЈАЛНИ ДОКУМЕНТ,
„КУЛТНЕ РАДИО ЕМИСИЈЕ“ -
ОСВРТ НА СТАЊЕ У АРХИВАМА
РАДИО СТАНИЦА У СРБИЈИ**

Биљана Лазих¹ и Јелица Поклопић²
Универзитет у Београду,
Филолошки факултет, Београ

1. Увод

Мултимедија, као обједињавање текста, слике и звука, представља ефикасан начин коришћења модерне технологије у циљу очувања тековина једног друштва. Мултимедија је, заправо, информација представљена или меморисана у виду комбинације текста, графике, звука, анимације и видеа који су обједињени помоћу рачунарских програма. Она кориснику омогућава лакше сналажење и детаљније упознавање са темом о којој се говори, мотивише корисника и одржава његову пажњу, али и помаже у разјашњавању недоумица.

1 la.biljana@gmail.com

2 jelicapoklopic@gmail.com

2. Пројекат

Студенти четврте године Катедре за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду учествују у изради мултимедијалног документа у оквиру истоименог предмета. Циљ пројекта је да се сачува и прикаже део културне баштине, па тако студенти учествују у њеној дигитализацији кроз израду мултимедијалног документа. Тема овогодишњег пројекта је „Култне радио емисије“. Иницијатор пројекта је професор Цветана Крстев, руководилац Катедре за библиотекарство и информатику, координатор је Александра Трговац, сарадник у настави, док су у изради техничког дела мултимедијалног документа студентима помогле Вања Радуловић, студент дипломских студија на Филолошком факултету и Анђелка Зечевић, асистент рачунарства на Математичком факултету. Студентима су током рада помагале и колегинице са мастер студија, Биљана Ђорђевић и Јелена Андоновски, које су учествовале у раду на прошлогодишњем пројекту.

У деценијама пре појаве телевизије, основно средство информисања, али и забаве, био је радио. Стога смо у овом раду кроз приказ најпопуларнијих радио емисија желели да представимо културу, интересовања и потребе публике тог времена. Чак и након појаве телевизије поједине радијске емисије, попут „Београде, добро јутро“, „Фонтана жеља“, Радио Студија Б, „Весело вече“, Радио Београда 1, „Са старих разгледница“ Радио Новог Сада, „Радио мозаик“ Радио Ваљева или „Музички времеплов“ Радио Суботице, ће деценијама остати омиљени вид забаве и информисања друштва. Колико су те емисије биле популарне и слушане показује и чињеница да се поједине након деценија и даље емитују. Такве емисије су „Добро јутро децо“ и „Код два бела голуба“ Радио Београда 1,

„Звездани часови“ и „Класику молим“ Радио Београда 2, „Дискомер“ и „Блуз саг“ Радио Студија Б, „Рандеву са музиком“ Радио Новог Сада.

Студенти су учествовали у изради овог пројекта током школске 2010/2011 године. У документ су укључене емисије искључиво забавног карактера, без емисија са политичком и спортском садржином. Као завршна година узета је 1990. година, односно емисије које су почеле са емитовањем пре те године. У документ су укључене емисије из радиостаница из девет градова у Србији: Београда, Новог Сада, Суботице, Ваљева, Пожаревца, Неготина, Чачка, Крушевца и Пријепоља. Треба нагласити да су ови градови одабрани према родним местима студената. Студенти су најпре успоставили контакт са надлежним у радио-станицама, где су им запослени, махом, љубазно изашли у сусрет и упознали их са емисијама које су емитоване у том периоду и које су биле најпопуларније. Од велике количине материјала који им је био на располагању одабрано је:

- 11 видео записа, у укупном трајању од око 28 минута;
- 26 аудио записа у укупном трајању од 229 минута;
- 16 новинских чланака и
- 81 фотографија.

Потом су селектовани материјали обрађени како би се могли укључити у документ да би се затим приступило изради техничког дела документа. Документ је настао коришћењем рачунарских формата HTML¹, CSS² и SMIL³.

1 HTML- Hyper Text Markup Language

2 CSS- Cascading Style Sheets

3 Synchronized Multimedia Integration Language

3. Примери из праксе

У овом раду желимо да укажемо и на проблеме са којима смо се сусрели, а за које сматрамо да су веома битни и да могу имати утицај на очување сведочанстава о веома значајним делима. У раду на пројекту је, свакако, најважније било доћи до потребних материјала којима ћемо најбоље представити познате радио емисије. Нажалост, за материјале многих емисија смо остали ускраћени.

Први велики проблем са којим смо се сусрели била је чињеница да су поједине радио станице претходних година приватизоване. Такав случај су Радио Крајина из Неготина, Радио Полимље из Пријепоља, и Радио Чачак, док су Радио Суботица и Радио Ваљево у процесу приватизације. Материјали радио емисија из неких од тих радио станица одне-ти су у депое и више нису доступни за јавност. На тај начин могу трајно нестати трагови о значајним радио емисијама. Захваљујући појединцима који су свесни важности тих дела успели смо да дођемо до одређених материјала. Господин Радован Мишовић из Радио Ваљева нам је уступио све материјале везане за емисије из те станице, а госпођа Индира Хаџагић материјале везане за Радио Полимље. Захваљујући госпођи Зденки Голубовић добили смо интервју који се односи на Радио Крајину. Они су нам уступили материјале из својих приватних колекција.

Велики број веома значајних и слуша-них емисија није сачуван или нису сачувани њихови значајни делови. Нису сачувани аудио записи шпица великог броја популарних емисија појединих станица које би нам биле од велике користи, нити су за поједине емисије уопште сачувани записи. Сведочанства о тим емисијама налазимо у деловима архиве који се односе на значајне личности.

Материјали нису сређени на прави начин, па их је тешко пронаћи. Потребно је применити одговарајући принцип за складиштење материјала.

Различити архиви у радио станицама користе различите системе каталогизације, односно пописивања јединица. Материјали се често не враћају на место након коришћења, па је до њих тешко доћи. У обради фоно-материјала не постоје стандардизација и уједначеност. Институције, препуштене саме себи, користе различит софтвер за обраду и у многим случајевима не постоји база података. Не постоји национална стратегија у погледу одабира одговарајућег софтвера за опис тонских архива. Материјали се често не чувају у адекватним условима.

Због свега наведеног, заштити фоно-материјала треба приступити као и заштити осталог материјала који спада под окриље културне баштине. И у овој области је неопходно поштовање одредница Закона о културним добрима. Такође је потребно дефинисање правилника о чувању грађе у фонотекама, попут Правилника о ближим условима за чување библиотеке грађе који се законски спроводи у нашим библиотекама. Сматрамо да је неопходно указати на ове проблеме и помоћи институцијама како би се спречило пропадање драгоценог материјала. Готово све радио станице су суочене са бројним материјалним потешкоћама и наведени проблеми нису последица немара ових институција. Сматрамо да на изложене проблеме треба указати онима који могу имати утицаја на проналазак решења. Једно од решења би могло бити остваривање сарадње са Катедром за библиотекарство и информатику. Студенти Катедре би могли учествовати у сређивању фоно-архива путем програма праксе или у виду волонтерског рада.

Наравно, важно је истаћи и примере добре праксе, где су радио станице и поред бројних потешкоћа које имају у раду успеле да сачувају материјале који ће сведочити о труду и раду и значајним достигнућима једне епохе. Такав пример су станице које припадају већим системима попут Радио Београда, Радио Новог Сада и Радио Студија Б који имају уређене архиве.

4. У светским оквирима

Дигитализација, у западњачкој култури последњих година, представља значајан фактор за очување културних добара. Она представља прилагођавање и очување културних достигнућа који се могу јавити у три вида: изворно аналогни, дигитализовани и изворно дигитални подаци. Такви подаци се чувају у специјалним складиштима као што су дигитални архиви или дигиталне библиотеке. У погледу њихове употребе и очувања јавља се низ проблема и изазова.

Дигитализација представља напредак у начину складиштења, записивања и очувања културне баштине. Државне институције, приватна предузећа и медијске куће улажу новац у дигиталне архиве, трудећи се да сачувају прошлост и садашњост зарад будућности.

Поредећи старе и нове начине преноса информација, долазимо до закључка да је највећа разлика у нестабилности. Стари начини чувања података су статични а карактерише их оскудност. Насупрот томе, електронску револуцију у чувању и производњи одликује обиље могућности, али и проблем у одабиру релевантног. За претрагу старих носилаца информација (папира, магнетних носача звука...) потребно је да истраживач има „нос“ да

наслути шта где може пронаћи. Као предност се може навести то што истраживач кроз претрагу проналази и материјале које му могу добро доћи, а за које није знао да постоје.

Проблем код дигитализације и бележења радио и телевизијских емисија је у промени значења садржаја након емитовања. Радио и телевизијске емисије могу бити преточене у текст чиме се мења њихова природа. Тим путем се губи и интеракција са публиком. Потребни су адекватни инструменти за бележење емисија.

Изазов данашњице и будућности јесте интеграција старих архива и новог дигиталног окружења. У пракси је интеграција већ започета. Пример су електронски каталози којима се истраживачима олакшава рад и скраћује време претраге. Истраживачи ће, услед експанзије материјала, имати више потешкоћа да одаберу релевантне.

Ко чува те материјале? У већини земаља постоји национална стратегија за чување материјала. Материјале чувају јавне институције и приватне фирме које у чувању имају интерес. Јавне институције чувају материјале из три основна разлога:

- обавеза да представе национално наслеђе
- обавеза чувања наслеђа - националне библиотеке, архиви и музеји
- обавеза чувања емитованог материјала
- јавне медијске куће имају ову обавезу како би могле да одговоре на евентуалне жалбе грађана (BBC из тог разлога чува телевизијске материјале 90 дана од дана емитовања, а радио емисије 42 дана након емитовања).

Питање о коме ће се у будућности водити полемике јесте да ли чување материјала

треба оставити у приватним рукама. Могућа решења би била одређивање националних и интернационалних стратегија, као и сарадња приватног и јавног сектора. Такође, треба имати у виду да није неопходно чување свих материјала једне емисије, већ најрепрезентативнијих епизода. Проблем је како издвојити такве и то питање треба да реше стручњаци.

Национална библиотека Норвешке је преузела обавезу чувања радијског материјала. Пројекат је допринео уштеди новца, стварању дигиталног домена, чувању аудио записа, смањењу потребе за физичким простором, као и омогућавању приступа широј групи корисника.

Такав случај је и са Великом Британијом где, при Британској библиотеци, постоји звучни архив. Поред тога, BBC се труди да корисницима омогући приступ материјалима. На адреси <http://www.bbc.co.uk/archive/> се могу пронаћи најинтересантнији записи из историје емитовања њиховог програма.

Свет се суочава се порастом производње изворно дигиталних података. Мноштво оваквих података се јавља као последица савременог начина рада и комуникације. Савремена комуникација и култура су засновани на производњи, употреби, поновној употреби и складиштењу бинарних података. Док је нови изазов у свету дигитализовање веб сајтова, радијске куће у Србији, изузев највећих, попут Радио Београда, Студија Б, Радио Новог Сада, немају ни своје веб презентације. Дигитализовани аудио материјали Радио Ваљева се чувају на хард диску без уређеног система за смештај и претрагу, као и без адекватног надзора. Поједине радио станице, попут Радио Полимља су приватизоване, њихови материјали су однети у депое и недоступни су за јавност, изузев пар емисија које су сачували

запослени захваљујући сопственој бризи и интересовању.

5. Закључак

Упркос свему, захваљујући оним установама и појединцима који су студентима изашли у сусрет, али и сопственом залагању студента, израда мултимедијалног документа о радијским емисијама је успешно завршена. Резултат представља једна колекција пажљиво одабраног материјала, који има за циљ да дочара интересовања и потребе слушалаца, као и дух времена у коме су живели тадашњи заљубљеници у радио и његови поштоваоци.

Литература

Balbi, Gabriele. 2011. Doing Media History in 2050. *Westminster Papers in Communication and Culture* 8(2): 154-177. <http://web.mit.edu/comm-forum/mit6/papers/Balbi.pdf> (приступљено 15.01.2012.)

Brygfjeld, Svein Arne. 2006. The Norwegian Digital Radio Archive. http://ecommons.cornell.edu/bitstream/1813/3679/1/SveinArne_Brygfjeld-Norway.pdf (приступљено 15.01.2012.)

Multimedia. <http://en.wikipedia.org/wiki/Multimedia> (приступљено 1.09.2011.)

Мултимедија. <http://tesla.pmf.ni.ac.rs/people/dexter/Geografija/08-Multimedija.pdf> (приступљено 1.09.2011.)

Приватизација локалних медија. <http://www.localpress.org.rs/attachments> (приступљено 16.12.2011.)

Smith, Cathy. 2005. Building an Internet Archive System for the British Broadcasting Corporation. *Library Trends* 54(1): 16-32.

<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&hid=15&sid=6adb927d-977d-489a-840c-bd284a810811%40sessionmgr12> (приступљено 15.01.2012.)

Трговац, Александра. 2010. Мултимедијални документ као предмет-пројекат на Катедри за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду. *Инфотека* 11(2): 45-54.